

(*l*)liar, després refet com *lligar* sota la influència del llatí. □ 1.ª doc.: *liad*, c. 1200; *ligades*, S. XII.

«Dix Nostre Sényer: Jo serà *traïd* e pres e *liad* e escopid e lancejad e pujad en croç e coronad d'espines», *Homilies*, 3v11 (ed. MiretS, p. 36; Cor.-Gulsoy, *EntreDL* I, 137); «après Jutes, con son senyor / ag traït, ac-ne dolor, / e penedís e venc ivàs / sus al palau, a Caïfàs / --- / e gità aquí los diné(r)s / sus e-l palau, fel e engrés, / e corre tost e va-s *liar* / sus en un fust, e puys penÿar», *Lleg. Rim. de Sev.*, v. 1182; també en el *Fasset* (212). I encara Lluïl, en part, usava aquesta forma: «Jesucrist, sényer, ah si fos / --- / vos vesés infant petit / --- / quan Jesús hac etat, / que hom lo servís a son grat! / È quant fo *liat* e pres / que hom son companyó estés / --- anc gáuig no fo / 15 major que cell qu'hom pogra haver!», *Medicina de Pecat* (NCL. III, 50.71); «e pus que t'has axí *liat*», *Obres Rim.* (ed. Rosselló), 559a.

D'altra banda, però, en les obres en prosa del gran escriptor predomina ja *ligar* amplem, si bé en part pot ser degut als copistes; cosa quasi demostrada en la *Doctrina Pueril* per la combinació amb *liam* 'l·ligam': «són enganats molts hòmens per moltes males fembres, e són *ligats* falsament per l'orde de matrimoni, del qual *liam* no poden exir sens la mort» (§ 28, ed. Gili, 69.2f.). En aquest substantiu, en efecte, pel fet de no ser gaire usual en llatí antic, la forma sense -g- perdurà força més: «aquel qui comanda reeb d'altre, e com li serà demandada no la volrà redre --- deu ésser --- més en presó --- sens cadenes e altres *liams*», *CostTort.* (Ol., p. 190); «són desliurats de *liam* de la servitut» (trad. *jugo*), «venec xxx diners Jh. C. --- se'n penedec e redé-ls-lus e après él se penÿà ab un *liam* --- que la boca --- fos estreta ab lo *ligam* ab què -s penÿà», *VidesR*, 117r2; «trencatz totz *liams* de la mort», 89r2; 71r1.

La pèrdua de la -g- intervocàlica (que és regular entre *i* i vocal tònica) fou causa que la *l* en hiatus donés *i* i no pas *e* (cf. it. *legare*), tot i que el mot ha estat sempre rigorosament hereditari en català (a diferència del castellà, on *atar* és el mot normal, i *ligar* d'ús molt més limitat i en accs. menys fonamentals dins la llengua, tingué sempre caràcter culte, i *liar* restà només amb poques i materials aplicacions); tanmateix també en català es ressentí de l'ús freqüent en medis ling. *le-* *gals* i clericals, i la forma acabà per ser *lligar*, amb la *i* mantinguda, però la *g* restituïda sota el model llatí.

És la forma que ja trobem en el testimoni més antic: «preseren A. Nebot --- e trasc<e> en-lo de l'església pres e, mans *ligades*, menaren-lo a Cunquevela» en un doc. de Segarra del S. XII (PPujol, *DocVgUrg.*, 6.7). I molt predominant en els mss. de Lluïl: «e-l Rey ha molts servidors qui-t porien *ligar* e turmentar e au-ciure», «dix que tot so que Sent Pere per la vertut de Déu *ligàs* e solvés en la terra, seria *ligat* e solt en los cels», *Do. Pu.*, pp. 87, 65; «l'orp *ligà* lo ca, lo qual lo menava per les portes», *Blanq.* (NCL. I, 280.28, de nou I, 113.6).

Entre les diverses accs. secundàries la més notable és 'pentinar, disposar els cabells en pentinat', sobretot

medieval i que després no s'ha oblidat del tot: en un doc. cancelleresc de 1313 es paguen «nobili Sibiliae de Saga, pro faciendis fresaduris et *liguar* ad opus dictae infantissae, 26 uncias perlarum», Finke (*Acta Ar.* III, 240); «n'i ha, diu ell, alsunes que anvides se saben *ligar* ne compostar: tostemps van mig calçades e a calçar, e tostemps se clamen que han perdudes les camalligues, escosides per lo cors e mal endreçades, a qui estan les belles vestidures axí com a una bella truja o somera», Eiximenis (*L. de les Dones*; assaig de despro-sificació: *EntreDL* I, 197, v. 16); «feu oració --- quan vos vestiu e preneu la camisa per lo matí --- e vosaltres, dones, com feu oració? --- Senyor, quan *me lligue* e-m estire les celles», St. Vicent Ferrer (*Serm.* I, 137.25).

En *Tirant lo Blanc*, tant el legítim («trobaren-la que estava en lo retret, que-s *ligava*», cap. 210) com en el de Galba: «Semíramis --- com ella estigués en sa cambra, pentinant-se lo cap, of dir com Babilònia s'era rebel·lada: acabà de pentinar l'una part, e ab los cabells escampats --- pres les armes --- e fon feta una imatge de dona de coure en Babilònia --- ab l'una part *ligada* e l'altra escampada, en recordació sua» (Riq., § 309, p. 866). De vegades substantivat l'infinitiu per a 'coiffure del cap d'una dama': *ligars ab sàvena, ne ligars ne altres arreus* en un doc. de Solsona de 1336 (Serra V., *BCEC*, 1905, 155.10, 155.41).

En la noble cançó popular: «A Aragó hi ha una dama qu' és bonica com un sol / té la cabellera rossa, li arriba fins als talons / --- / sa germana li entrena los cabells, de dos en dos, / sa cunyada els hi *lligava* ab un floc de nou colors / ---», MilàF (*Romillo.*, ed. 1853, n.º 37; ed. 1888, 218B, v. 8); i MrnAguiló encara dictava, en l'any 1847: «aguait la recambra / mig closa, on s'hi *lliga*, / on guarda ses robes, / vesteix i pentina» (*Antol. Poèt.* 1975, p. 41), i cf. infra *lligador*.

Avui *lligar*, en tota la seva varietat d'accs., continua essent el mot d'ús general en tots els nostres dialectes; i, amb el paper ample que té en la nostra llengua, s'estén *ligar* = cast. *atar* fins a l'aragonès de Bielsa (*ligar la canaula, ligar la navata*, 1965). En el valencià transsuecònic un curiós encreuament amb *nuar* (pronunciat *nyugar* en part del P. Val.) ha donat una forma vulgar *nigár* o *ygár*: aquest últim el vaig sentir a molts llocs des del Xúquer fins a Novelda (1963); a Llutxent per al cas de ser picat per un escorpió m'aconsellaven: «el matapoll atura el veneno de l'alacra *nygant* una branqueta» (1962), però a Fontanars digueren que havien de ser *nigáts*, i a Quatretonda oferien ensenyar-me a *nigár* un mussol (1962).

DERIV.: *Lliga* 'unió amb altra gent' [fi S. XIV, Turmeda], en el sentit de 'aliatge amb un altre metall'; *lia* 1308 («provar si'l maestre fa justament la *lia*», Botet, *Mon. Catalanes* III, 284, no manllevat del francès puix que *liar* era normal aleshores), *liga* 1356, 1415 (Botet III, 325, 431). *Lliquer. Lliguera. Lligada* [1575]: «la *lligada*: vinculum; *lligar* les garbes: vincire mergites», «la tramuja --- pitjar la farina --- *lligar* lo sac: vincire follem; la *lligada*: phymosis», OPou (*TbPu.*, 86, 216). *Lligader* (-adé) 'vencill (per a *lligar*